

РОЗДІЛ 3

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

УДК 336.1:330.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-102-5>

Мельник В. М.

Гребеножко В. О.

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ФІСК В ІДЕОЛОГІЧНИХ ВИМІРАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядається нова роль фіску у забезпеченні та регулюванні сталого розвитку як самопідтримуваної, самовідновлювальної, самогенеруючої системи. Концентрується увага на тому, що його дистрибутивні властивості, закладені у відносинах формування та використання централізованих фондів фінансових ресурсів, дають можливість за рахунок зміни напрямків і пропорцій вилучення та вливання коштів змінювати русло і здійснювати перенаправлення зусиль, плину соціально-економічних подій, коригування логіки розвитку суспільних явищ і процесів. Фіск дає можливість як примушувати до певних дій, зумовлюючи невідповідність іншої поведінки, так і стимулювати, заохочувати нові поведінкові моделі. Сталий розвиток, у свою чергу, не вступає у суперечність із фіскальними інтересами суспільного союзу, які не обмежені лише справлянням коштів до бюджету.

Ключові слова: фіск, сталий розвиток, фіскальна політика, фонди, бюджет, податки, перерозподільні відносини.

Постановка проблеми. Концепція сталого розвитку, що отримала стрімке поширення у сучасному суспільстві і фактично стала новітньою еко-соціо-економічною ідеологією, актуалізувала питання забезпечення і регулювання процесів досягнення основних суспільно значущих цілей. Розглядаються різні методи забезпечення її реалізації та важелі регулювання: ринкові, державні, гібридні. Але людським суспільством у процесі кількатисячолітньої еволюції вибудовані цілі системи універсального призначення, роль і можливості яких недооцінені у застосуванні до сталого розвитку. Серед них фіск. У зазначеному контексті постають два основоположних поняття – сталий розвиток і фіск, які не лише різняться змістом, а навіть період їх виникнення та тривалість культивування наукою розходиться виміром не одного тисячоліття. Це спричинює сумніви щодо ефективності їх взаємного поєднання для досягнення загальносуспільної мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фіску і фіскальної політики досліджувалися відомими зарубіжними та українськими науковцями, серед яких Дж.М. Кейнс, К. Макконнел, П. Семюелсон, В. Федосов, В. Андрущенко, В. Опарін, В. Тропіна, А. Соколовська, Л. Сідельникова, Т. Бондарук, А. Крисоватий, О. Десятнюк та ін. Спроби поєднання окремих його аспектів зі сталим розвитком у вітчизняній науці започатковувалися О. Сущенком.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, не відстежувалися повноцінні взаємозв'язки на понятійному рівні, з яких виплавали б можливості досягнення суспільно значущих ефектів регуляторного чи забезпечуючого типу.

Мета статті: висвітленні наявних зв'язків між фіском як фінансовою категорією і сталим розвитком як загальносуспільною категорією, а також визначенні можливостей максимізації фіскальних ефектів у забезпеченні і регулюванні сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Поняття «фіск» відоме з Давнього Риму (*fiscus* – лат.). Буквальне його значення – кошик, ящик, скринька для грошей. Спочатку у Римській армії за ним укорінилося означення каси, але з часом, так само стали називати скарбницю імператора. Пізніше також основним значенням за висновками фінансової науки XVIII-XIX століть була скарбниця або казна. Тобто, виходячи із сучасного розуміння – бюджет. У цій іпостасі термін «фіск» дійшов до наших днів. Підтверджує це і переклад з латинської мови на сучасну українську: *fiscus* – фонд. Бюджет і є основним централізованим фондом фінансових ресурсів держави.

Що ж стосується сталого розвитку, то на світовому рівні вперше про «сталість» (*sustainability*, англ.) зайшла мова у зв'язку із розглядом на Стокгольмській конференції ООН питань впливу людини і суспільства на навколишнє середовище та захисту довкілля (1972 р.). Більшість словників перекладає “*sustainability*” все ж як «стійкість». Вважається, що українське «сталий розвиток» як відповідник англійському “*sustainable development*” є недостатньо точним не лише з точки зору перекладу, а і виходячи зі змісту цього поняття (із врахуванням наявних трактувань). У цьому контексті “*sustainable development*” скоріше відображається словосполученням «самопідтримуваний, самовідновлювальний, самогенеруючий розвиток».

Однією з ідейних натхненників цієї концепції була міністр охорони довкілля (1974–1979 рр.), а пізніше тричі прем'єр-міністр Норвегії (1981 р., 1986–1989 рр., 1990–1996 рр.) та Генеральний директор Всесвітньої організації охорони здоров'я (1998–2003 рр.) Гро Гарлем Брундтланд. У 1983 році ООН створює Міжнародну комісію з довкілля і розвитку, очолити яку вона очолила. До 1987 року Комісія підготувала звіт “*Our Common Future*” (Наше спільне майбутнє), який відзначився не просто вживанням терміну «сталий розвиток», а і наведенням його дефініції, що стала найбільш

прийнятною для подальшого використання на рівні міжнародної політики, розробки національних концепцій і навіть перспективних світоглядних ідеологій. Відповідно до сформульованого, сталлий розвиток суспільства – це задоволення потреб теперішніх поколінь без загрози для здатності прийдешніх поколінь задовольняти свої власні потреби [2]. Враховуючи зазначене, цей варіант розвитку включає рівносильне врахування трьох складових – економічної, соціальної та екологічної. Жодна з них не може прискорено розгортатися за рахунок іншої. Адже, перш за все, використання ресурсів має відбуватися в межах можливостей самовідновлення екосистеми. В іншому випадку будуть виникати загрози для здатності прийдешніх поколінь задовольняти свої потреби.

В цілому за більш як пів століття з моменту формування ідеї на міжнародному рівні відбулася низка інтернаціональних заходів, спрямованих на вироблення політики та реалізацію певних планів дій. Були сформульовані глобальні цілі сталого розвитку. До цього спонукали чинники суспільного розвитку попереднього століття, які відзначалися глобальним масштабом впливу і характером своєї дії: зміни клімату (окремі з яких вже розглядаються як незворотні, із загрозою катастрофічних наслідків); економічна глобалізація; загострення конкурентної боротьби за ресурси; новий характер економічних циклів; підвищення рівня комунікації і взаємодії на глобальному рівні та локально-індивідуалістського призначення і змісту [5, с. 27].

Протягом 1980–1990-х років також оформилися наукові концепції: економічної теорії сталого розвитку, теорії економіки сталого стану, екологічної економіки. Одним з провідних фундаторів зазначеного був Герман Едвард Дейлі. Їм передувала наукова концепція нульового економічного зростання, висунута у доповіді «Межі зростання» або «Ліміти зростання» (1972 р.), підготовленою групою дослідників Римського клубу. Лейтмотивом цієї доповіді були обґрунтовані твердження про те, що наявні глобальні тенденції зміни чисельності населення, зростання індустрії, використання ресурсів та забруднення довкілля призведуть до фізичної межі планетарних можливостей (на рубежі середини XXI століття), після чого розпочнеться занепад економіки та екосистем, скорочення людської популяції. На цій основі Донелла Медоуз та Денніс Медоуз зі співавторами обґрунтували необхідність переходу до стану економічної, екологічної і соціальної стабільності, а у подальшому провели різницю між поняттями «зростання» і «розвиток» на основі розрізнення обсягів виробництва (переробки сировини) і розширення потенційних можливостей.

Виходячи з усього наведеного, економічна складова сталого розвитку повинна передбачати не лише оптимізацію використання наявних у суспільстві ресурсів (перш за все природних), а і застосування екологічно чистих технологій, вироблення екологічно нейтральної продукції, мінімізацію та переробку відходів. Це означає, що економічна діяльність людини як мінімум не повинна шкодити екосистемам, швидкість використання відновлювальних ресурсів не має перевищувати швидкість їх регенерації, споживання невідновних ресурсів повинне відбуватися з урахуванням можливостей їх технологічної заміни на поновлювані до критичного вичерпання запасів, потрапляння відходів у навколишнє середовище не повинне перевищувати швидкість їх безпечного поглинання

екосистемою. При цьому соціальна складова має орієнтуватися на справедливий розподіл благ, збереження соціокультурних систем та їх різноманіття, протидію конфліктам. І нарешті екологічна складова має слугувати забезпеченню збереженості природних систем, стабільності біосфери, їх здатності до самовідновлення і адаптації до змін шляхом недопущення виснаження природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища і зменшення біорізноманіття.

Означена вище триєдиність сталого розвитку спричинила низку запитань щодо її обґрунтованості і реальності. Приблизники попередніх поглядів переважання економічного розвитку і забезпечення на цій основі вирішення соціальних проблем суспільства перш за все звертають увагу на природню обмеженість ресурсів і конкуренцію за них, яка ще більше загострюється за використанням концепції сталого розвитку в якості основоположної. Це, на думку багатьох, може призвести до уповільнення прогресу та занепаду.

Але при цьому варто врахувати, що концепція сталого розвитку є різнобічною і дозволяє віднайти шляхи вирішення певних проблем за рахунок парадигмальної різноспрямованості.

Зокрема, основним її принципом дійсно вважається те, що сучасне людське суспільство може і повинно забезпечувати власне існування і розвиток у довготривалій перспективі таким чином, щоб докорінно не звзвити можливості майбутніх поколінь вчиняти так само. Це накладає певні обмеження щодо використання ресурсів, наданих людству природою. Адже значною мірою їх відновлюваність або неможлива за сучасних умов, або потребуватиме значно більше часу, ніж темпи використання. Останнє справді часту під сумнів можливості майбутніх поколінь. Але і обмеження на природокористування начебто може лімітувати прогрес нинішнього покоління. Чи можна повністю заперечити даний аргумент?

Концепція сталого розвитку пропонує розглядати ці обмеження не з точки зору абсолютного виміру, а відносно. Суть у тому, що вони накладаються для умов сучасності, тобто для сучасного технологічного укладу, рівня технічного розвитку та суспільної самоорганізації. І з точки зору абсолютної незмінності цих умов таке обмеження справді є лімітуючими. Однак, прогрес у техніці, технологіях і соціальній організації здатен як внести зміни у процеси використання людством природних ресурсів, так і додати можливостей для відновлення біосфери, включно з посиленням підтримуючих заходів щодо її самовідновлення.

Важливим кроком на цьому шляху є обмеження окремих індивідів та спільнот щодо надмірного використання засобів і ресурсів, особливо енергетичних. Надмірним у даному випадку слід вважати все, що перевищує природні екологічні можливості. Паралельно усі інші індивіди та спільноти повинні отримати можливості задовольняти хоча б початкові потреби добробуту. Останнє зумовлено тим, що не лише нераціональне природокористування і зумовлене ним визискування навколишнього середовища, а також злидіні є головною причиною, прискорювачем та каталізатором екологічних втрат і катастроф. Тому важливою стає протидія як поляризації регіонів світу за рівнем доходів, так і внутрішньому національному доходно-майновому розшаруванню населення.

Природно, що у цьому контексті нових підходів потребує і вирішення проблем оптимізації чисельності населення та темпів його приросту

в узгодженні з потенційними можливостями світової екосистеми, яка поки-що відновлюється значно нижчими темпами, аніж прогресує її вжиток. При цьому саме найбільш густонаселені країни відзначаються чи не найглибшим екологічним впливом як за рахунок пришвидшеного і малоефективного витрачання природних ресурсів, так і у зв'язку із прогресуючим забрудненням відходами.

Викладене не лише дозволяє зрозуміти, чому були глобальні цілі сталого розвитку, окремі з яких не всім одразу вдається пов'язати з основним змістом концепції, а і без зайвих обґрунтувань упевнитися в їх недовсяжності у випадку застосування лише засобів ринкового саморегулювання чи соціально-економічної самоорганізації.

Логіка суспільного розвитку призвела до того, що низка питань традиційно вирішувалася шляхом втручання держави. Основними серед них є розподіл доходів між соціальними групами та їх окремими членами, задоволення потреб у деяких товарах і послугах (зокрема, з числа суспільних та інших неринкових благ), протидія кризовим явищам та природнім катаклізмам. Навіть наведені загальні формулювання дають можливість помітити у їх складі питання, що стосуються також і забезпечення сталого розвитку (з огляду на його глобальні цілі). Держава як суспільний союз протягом останніх століть історії людства виробила досить адекватну методологію вирішення окремих розподільчих проблем, питань забезпечення певними групами благ і доступу до їх споживання, захисту індивідів (включно із соціальним), створення систем охорони середовища існування людей, протидії стихійним лихам і природнім катаклізмам, регулювання умов функціонування системи господарювання та попередження різноманітних економічних криз, тощо. З кінця ХХ століття саме завдяки творенню з боку держави певних умов функціонування ринкових структур з'явилися приклади співпраці суспільного союзу з приватним сектором в деяких означених напрямках.

Але як державне втручання, так і вирішення проблем у співпраці держави і бізнесових структур, вимагають наявності можливостей впливу на явища, процеси та окремих суб'єктів певних видів діяльності. Ці можливості держава отримує переважно саме завдяки фіску. При цьому вона, звичайно, має у своєму арсеналі та використовує так звані "regalia majora" (лат.), але всі права щодо творення законодавчих вимог, судочинства і управління справляють досить обмежену дію на сучасну економічну діяльність з кількох причин: по-перше, швидкість мінливості характеристик цієї діяльності значно перевищує можливості їх фіксації та унормування; по-друге, ці державні привілеї потребують величезних адміністративних зусиль щодо практичної реалізації та контролю виконання всіляких обов'язкових приписів; по-третє, прямий вплив чиновників завжди породжує корупцію, що призводить до зниження ефективності заходів.

Фіск є саме тим зручним засобом в руках держави, через який політика регулювання розвитку певних процесів та корегуючий вплив на суспільні явища може реалізовуватися як на етапі формування централізованого фонду фінансових ресурсів, так і на етапі його витрачання. У цьому контексті важливе поєднання з концепцією фіскальної або податкової держави. Принагідно зазначимо, що ми погоджуємося з думкою В.Л. Андрущенко та Т.В. Тучак про синонімічність термінів «податкова держава» і «фіскальна держава», хоч і не

заперечуємо поглядів тих науковців, які проводять між ними відмінність (остання полягає в тому, що податкова держава основним доходним ресурсом фіску визначає податки, а фіскальна – податки та запозичення). Синонімічність влучно підкреслюється наступним фактом: «...за відсутності інших, неподаткових джерел обслуговування і погашення державного боргу з цією метою здійснюється антиципація податків (резервування податкових надходжень), і таким чином фіскальна держава знову трансформується в податкову» [3, с. 9].

Розглядаючи перш за все доходи суспільного союзу, прибічники цієї концепції звернули увагу на можливості держави здавна впливати на окремі питання соціально-економічного розвитку, спрямовуючи плин подій та громадську думку у певне русло. Можна дискутувати з приводу того, де саме і коли саме фіскальний наслідок вилучення податку заперечили як можливість регуляторного впливу, адже світова фінансова історія свідчить про відсутність постійного висхідно-еволюційного потоку подій у цьому аспекті. Протягом цілих історичних періодів відбувалися то піднесення, то падіння бюджетотворючої ролі податків: держави Давнього світу активно користувалися податковими доходами, потім середньовічна Європа навпаки відзначилася прихильністю до приватно-правових доходів – доменіальних (тобто від земельних володінь самодержців) та регалій (у даному випадку – regalia minora або regalia utilia fisci (лат.) – привласнені монархами промисли, монополізовані ними виробництва, майнові права) [11, с. 37]. Лише у XVI–XVIII століттях активізується формування «фіскальних (податкових) держав» у Західній цивілізації, яке тривало сукупно аж до останньої третини XIX століття. Хоча, висновок Ніла Фергюсона про те, що серед основних проблем Османської імперії XVII–XIX століть також, крім іншого, було перевищення видатків над надходженням податків [10, с. 113, 135] (а не доходів від домен і регалій), дозволяє стверджувати про схожий процес і в окремих державах Сходу (зокрема, Близького). При цьому в Далекосхідному регіоні – в Японії – він дещо затримався до XIX століття, а в багатьох країнах Азії і Африки – навіть до ХХ [4, с. 231].

Беззаперечним є лише те, що цей регуляторний вплив податку як похідна його здатності забезпечувати доходи бюджету (фіскальної функції) таки був відзначений і сприйнятий суспільством. Навіть загальносуспільні процеси становлення демократичних основ сучасної держави піддалися йому нефінансовим чином (скоріше через зумовлені фінансами морально-етичні принципи): «У семи з тринадцяти штатів напередодні Американської революції право голосу стало похідним від земельної власності або сплати податку на майно...» [10, с. 163].

Провідна роль у творенні податкової (фіскальної) держави належить буржуазії. Прагнучи експропріювати доменіальну власність, знищити податкові імунітети дворянства і розкласти податковий тягар на усіх членів суспільства, вона посприяла творенню податкової системи, що не лише забезпечувала фінансові потреби держави та можливості впливу на соціально-економічний розвиток в країні, а фактично стала визначати структуру державного управління та його органів. Автор терміну «податкова держава» Йозеф Шумпетер зазначав: «Податок стає чинником творення самого державного організму, який його створив» [1, с. 79].

Інша частина фіску – витратна – також надає державі суттєвий вплив на соціум та економіку: від державного інвестування та фінансування державних замовлень до фінансування соціальних потреб населення, тощо. У цьому контексті варто згадати напрацювання Дж. М. Кейнса та представників його наукової школи. За висновками кейнсіанства, держава має справляти антициклічний вплив засобами фіскальної політики, яка являє собою свідоме користування доходами та видатками бюджету з метою регулювання зайнятості, виробництва, цін. При цьому ефективними є важелі податкової політики, а також державні інвестиції в економіку, державні закупівлі, тощо (включно із соціальними витратами, які впливають на структуру споживання).

В цілому фіскальна політика залежно від впливу на економіку розрізняється двох видів: дискреційна та автоматичних (вмонтованих) стабілізаторів. Перша являє собою систему цілеспрямованих рішень державних інститутів у кожен конкретний період часу. Друга – механізм зміни доходів, видатків та дефіциту бюджету без додаткових рішень, як правило в результаті дії вже існуючого прогресивного оподаткування та наявних трансфертних платежів.

Саме дискреційна фіскальна політика являє собою особливий інтерес, оскільки дозволяє державі у кожному окремому випадку свідомо змінювати умови оподаткування та видатки бюджету для справляння впливу на економічну ситуацію і соціальний стан в країні. Залежно від потреби на кожен конкретний момент часу вона може бути стимулюючою стосовно певних явищ, процесів і діяльностей, або ж навпаки – стримуючою [9, с. 168–169]. У випадку необхідності стимулювання класичними рішеннями є збільшення видатків бюджету, зміна їх структури на користь економічних, скорочення податків. Неважко прийти до висновку, що це неминуче призведе до зростання дефіциту бюджету та державних запозичень на його покриття. Але, за умови дотримання певних меж, з'являється можливість протидії проявам кризових явищ в економіці на короткостроковому інтервалі і забезпечення розвитку національного господарства на довгостроковому [7, с. 21]. Дж. М. Кейнс зазначав з цього приводу: «... «непродуктивні видатки», профінансовані за допомогою запозичень, можуть тим не менше у підсумку збагатити суспільство. ... «Видатки, що фінансуються за допомогою запозичень» – зручний вираз для позначення загального чистого приросту заборгованості державних і місцевих органів влади незалежно від того, проходять ці суми за рахунками капітальних видатків чи виступають у формі поточного бюджетного дефіциту. У першому випадку видатки, профінансовані за допомогою запозичень, проявляють свою дію у відповідному зростанні інвестицій, а в другому – в нарощуванні схильності до споживання» [6, с. 144]. Що ж до політики стримування, то вона застосовується на етапі економічного піднесення з метою протидії інфляції попиту та переінвестуванню (економічному «перегріву»). Вона як правило включає скорочення видатків бюджету та зміну їх структури на користь соціальних, підвищення податків, скорочення запозичень.

Охарактеризовані засоби фіску з точки зору кейнсіанців дають державі можливість пригальмувати неконтрольовані підйоми (що загрожують входженням у рецесію після вичерпання державних і приватних ресурсів зростання), або поживити

економіку у періоди спаду. Це досягається завдяки прямому впливу на сукупні витрати та мультиплікативним ефектам.

Усі ці властивості і можливості впливати через фіск цілком придатні для регулювання процесів та умов сталого розвитку за відповідного їх застосування. Тим більше, що потреба в них у випадку панування у суспільстві ідеології сталого розвитку лише зростатиме. Адже згідно традиційних економічних теорій у центрі уваги були прибутки та їх максимізація, потреби споживачів та їх задоволення, добробут та його зростання, тощо. Розгляд проблематики орієнтувався на дослідження можливостей саморегулювання ринку і впливу держави для корегування його провалів. Але максимізація прибутків і добробуту в якості центральних проблем не вирішує низку питань ресурсного виснаження, особливо через призму виживання. Аналіз обмеженості ресурсів, конкуренції за них, тощо відбувався з огляду на можливості знову ж таки лише задоволення потреб і максимізації прибутку. Орієнтування ж суспільства на обмежене споживання і нарощування природоохоронних заходів задля виживання потребує значного розширення державного втручання, оскільки це вимагає кардинальних поведінкових змін. У зв'язку з цим не можна не погодитися з висновком групи вітчизняних науковців під керівництвом професора А. Крисоватого про те, що сталий розвиток повинен розглядатися перш за все як керований розвиток [8, с. 14]. Мають бути обмежені зусилля із заохочення споживчого попиту і зростання продажів, а догматичні переконання щодо цінності для людини винятково матеріальних благ повинні поступово нівелюватися. Розвиток на основі довготривалої збалансованості економічного, соціального і екологічного напрямів потребує зміцнення і концентрації важелів впливу з боку суспільного союзу на господарські процеси і господарюючих агентів, у тому числі із застосуванням україн непопулярних заходів для зміни наборів переконань, мислення. Розуміння цього вже зараз породжує спротив, зокрема у формі обґрунтувань неспроможності самої ідеї сталого розвитку. З'являються твердження про міфічність вичерпання запасів планети. В їх основі міркування про можливість за рахунок інновацій виробляти більше при менших витратах, що дозволить відтягнути у часі вичерпність запасів природних ресурсів. Начебто саме максимізація прибутків дозволяє забезпечувати переходи на нові технології і поступово пом'якшувати вплив людини на довкілля, розширюючи межі економічного зростання. Багато чого із таких розробок може частково вписуватися у концепцію сталого розвитку і співіснувати з нею. Однак прибічники сталого розвитку визнають ці тези в тій частині, яка не призводить до випередження використання природних ресурсів у порівнянні із можливостями самовідновлення екосистеми. В іншому випадку виникає проблема надмірної жертви за рахунок кожного наступного покоління. Завданням держави стає примус усіх суспільних верств на кожному етапі зіставляти і дотримуватися балансу між обсягами виробництва і споживання, власним добробутом та збереженням екосистеми і її відновленням. Як свідчить історія державного регулювання у XX столітті, найкращий фінансовий інструментарій впливу з метою формування моделей поведінки економічних агентів і споживачів дає саме фіск.

Крім того, фіска дає можливість не тільки примушувати до певних дій, зумовлюючи невиконання іншої поведінки, а і стимулювати, заохочувати нові поведінкові моделі. Лінійне співвідношення виробництва і споживання передбачає спрямування товарів після використання у відходи та сміття. Але можливість повторного використання їх компонентів дозволяє значно скоротити споживання сировини. Заснована на цій ідеї так звана циркуляторна модель економіки вже отримує стимулюючі впливи з боку фіску. Держава через дохідні та витратні механізми бюджету заохочує розробку асортименту продукції із закладенням можливостей використання після завершення терміну служби (за рахунок ремонту, повторного вжитку, тощо) («проектування без відходів»), сегментацію витратних матеріалів і складників тривалого вжитку, використання відновлювальних джерел енергії, спільне споживання, максимальне виключення хімічних речовин, які шкодять довкіллю, тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Із наведеного слідує, що дистрибутивні властивості, закладені у відносинах формування та використання централізованих фондів фінансових ресурсів, дають можливість за рахунок зміни напрямків і пропорцій вилучення та вливання коштів змінювати русло і здійснювати перенаправлення зусиль, плину соціально-економічних подій,

коригування логіки розвитку суспільних явищ і процесів. З іншого боку, сталий розвиток не вступає у суперечність із фіскальними інтересами суспільного союзу, які не обмежені лише спрямуванням коштів до бюджету. Вирішуючи питання надання необхідного обсягу суспільних благ, держава стикається з дилемою: сприяти соціально-економічному розвитку у збалансуванні з недопущенням погіршення екологічного стану, чи підтримувати економічне зростання і підвищення добробуту індивідів не враховуючи останній чинник. Але другий варіант, по-перше, означає фінальність розвитку цивілізації, а по-друге, спричиняє необхідність лавинного нарощування державних витрат для подовження історичного періоду існування людства, пов'язаних із фінансуванням протидії наслідкам руйнування екосистеми. У кінцевому рахунку він призведе до вичерпання природних ресурсів, занепаду економіки і, як наслідок, неможливості формування централізованих фондів фінансових ресурсів для забезпечення соціального розвитку.

Отже, фіска набуває нового значення у забезпеченні сталого розвитку суспільства завдяки можливостям регуляторного впливу (через перерозподільні фінансові відносини), які він здавна надає державі. Що ж до інструментарію цього впливу, то він, враховуючи викладене, безперечно буде перманентно оновлюватися і модернізуватися.

Список використаних джерел:

1. Schumpeter in the History of Ideas / Ed. by Y. Shionoya and M. Perlman. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1977. 135 p.
2. World Commission on Environment and Development. Our Common Future. Oxford: Oxford University Press, 1987. 45 p.
3. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Податкова держава: монографія. Київ : Алерта, 2016. 304 с.
4. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція): монографія. Київ : Алерта, 2013. 384 с.
5. Васильчук І.П. Фінансове забезпечення сталого розвитку корпорацій: монографія. Київ : КНЕУ, 2015. 516 с.
6. Кейнс Дж.М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей. Київ : АУБ, 1999. 189 с.
7. Сідельникова Л.П. Податкові та позичкові фінанси: фіскальна філософія вибору: Монографія. Херсон : Грін Д.С., 2010. 436 с.
8. Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку: моногр. / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.І. Крисоватого. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 460 с.
9. Уманців Ю.М. Механізм економічної політики. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 436 с.
10. Фергюсон Ніл. Цивілізація. Як Захід став успішним / пер. з англ.. В. Циба. Київ : Наш формат, 2017. 488 с.
11. Ярошенко Ф.О., Мельник П.В., Андрущенко В.Л., Мельник В.М. Історія оподаткування: Навчальний посібник. Ірпін : Національна академія ДПС України, 2004. 242 с.

References:

1. Shionoya Y., Perlman M. et al. (1977) Schumpeter in the History of Ideas. Ed. by Y. Shionoya and M. Perlman. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
2. World Commission on Environment and Development (1987) Our Common Future. Oxford: Oxford University Press. p. 45.
3. Andrushchenko V. L., Tuchak T. V. (2016) Podatkova derzhava [Tax State]. K.: Alerta. (in Ukrainian)
4. Andrushchenko V. L., Tuchak T. V. (2013) Moralno-etychni imperatyvy podatkiv ta opodatkuvannia (zakhidna tradytsiia) [Moral and Ethical Imperatives of Taxes and Taxation (Western Tradition)]. Kyiv : Alerta. (in Ukrainian)
5. Vasylchuk I. P. (2015) Finansove zabezpechennia staloho rozvytku korporatsii [Financial Provision for Sustainable Corporate Development]. Kyiv : KNEU. (in Ukrainian)
6. Keynes J. M. (1999) Zahal'na teoriya zaunyatosti, protsenta ta hroshey [The General Theory of Employment, Interest and Money]. Kyiv : AUB. (in Ukrainian)
7. Sidelynkova L. P. (2010) Podatkovi ta pozychkovi finansy: fiskalna filosofiiia vyboru [Tax and Loan Finances: Fiscal Philosophy of Choice]. Kherson: Hrin D.S. (in Ukrainian)
8. Krysovatyu A. et al. Suchasna paradyhma fiskalnoi polityky Ukrainy v umovakh formuvannia suspilstva staloho rozvytku [Modern Paradigm of Fiscal Policy of Ukraine in the Context of Sustainable Development Society Formation] / Ed. by A. I. Krysovatyu. Ternopil: TNEU. (in Ukrainian)
9. Umantsiv Yu. M. (2010) Mekhanizm ekonomichnoi polityky. [Mechanism of Economic Policy]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. (in Ukrainian)
10. Ferhiuson Nil. (2017) Tsyvilizatsiia. Yak Zakhid stav uspishnym [Civilization: How the West Became Successful]. K.: Nash format. (in Ukrainian)
11. Yaroshenko F. O., Melnyk P. V., Andrushchenko V. L., Melnyk V. M. (2004) Istoriia opodatkuvannia [History of Taxation]. Irpin: Natsionalna akademiia DPS Ukrainy. (in Ukrainian)

Melnyk Viktor
Hrebenozhko Vadym

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

FISC IN THE IDEOLOGICAL DIMENSIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Summary

The article considers the new role of the fisc in ensuring and regulating sustainable development as a self-sustaining, self-renewable, self-generating system. Attention is focused on the fact that its distributive properties, inherent in the relations of formation and use of centralized funds of financial resources, make it possible, by changing the directions and proportions of withdrawal and infusion of funds, to change the course and redirect efforts, the course of socio-economic events, and adjust the logic of the development of social phenomena and processes. The fisc provides opportunities both to force certain actions, making other behavior disadvantageous, and to stimulate and encourage new behavioral models. Sustainable development, in turn, does not conflict with the fiscal interests of the social union, which are not limited only to collecting funds to the budget. When deciding on the issue of providing the necessary amount of public goods, the state faces a dilemma: to promote socio-economic development in balance with preventing the deterioration of the ecological state, or to support economic growth and increase the well-being of individuals without taking into account the latter factor. It is emphasized that the second option, firstly, means the finality of the development of civilization, and secondly, causes the need for an avalanche increase in state spending to extend the historical period of humanity's existence, associated with financing the counteraction to the consequences of ecosystem destruction. Ultimately, it will lead to the depletion of natural resources, the decline of the economy and, as a result, the impossibility of forming centralized funds of financial resources to ensure social development. In this context, the fisc acquires a new significance in ensuring the sustainable development of society due to the possibilities of regulatory influence (through redistributive financial relations), which it has long provided to the state. However, the tools of this influence will undoubtedly require permanent renewal and modernization. After all, special approaches will be required in order to concentrate the state's efforts on encouraging (through the budget's revenue and expenditure mechanisms) actions that are not always economically profitable, sometimes even irrational from a market point of view: developing a product range with the possibility of use after the end of its service life, segmenting consumables and components for long-term use, using renewable energy sources, shared consumption, and maximally eliminating chemicals that harm the environment.

Keywords: fisc, sustainable development, fiscal policy, funds, budget, taxes, redistributive relations.